

trige, der på papiret er lige så meget af en »stinker« som »Get Carter!« Som Eddie boltrer Albert Finney sig i hele og halve citater, i parodier på Bogart, Cagney og Robinson, i klicheer og accenter, der netop skal påvirke tilskueren i en afslappende retning. Så er han mere modtagelig for pludselige indslag af skræmmende realisme, som når Eddie får at vide, at der ligger en myrdet mand i hans værelse, eller når Eddie efter moden overvejelse virkelig leger tough guy overfor boghandleren i London.

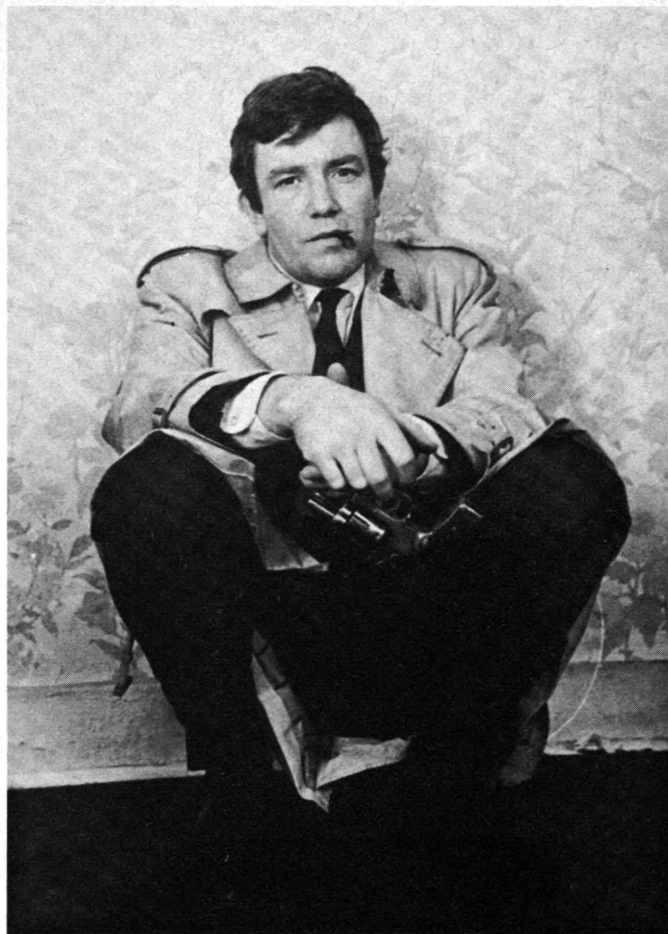
Det har naturligvis været en sport for anmelderne at finde så mange filmcitatater som muligt i »Gumshoe« (udover, naturligvis, citatet fra »Born Yesterday«, der vises på TV i scenen med »The Fat Man«). På nuværende tidspunkt er det vel morsommere at fremhæve et par citater, der ikke har spor med film at gøre. I en telefonsamtale får Eddie navnet Mrs. Blankerscoon stukket ud. Han gentager det undrende, og da han har lagt røret, spørger han sig selv, hvem hun er. Hans ansigt røber, at navnet er ham bekendt. Fru Blankerscoon er da også et navn fra Eddies barndom, idet hun som hollandsk atletik-husmor blev the darling of the Olympic Games i London 1948. Eddie anvender et sted et citat til hele to wise-cracks, som kun han selv kan more sig over. Og så er situationen endda ikke spor grinagtig. Da den unge piges bodyguard, den sorte student Azinge, har sagt farvel med et sugende dybt stød i Eddies mellemgulv, retter Eddie sig op igen med ordene: »Float like a butterfly, sting like a bee«, Mohammed Alis slagord før kampen mod Sonny Liston. Til et senere spørgsmål om, hvem der slog ham, kan han ikke undse sig for at toppe sin egen vittighed med svaret »Sonny Liston!«

Eddie møder på sin vej gennem the small world of crime en pige, broderens sekretær, der kan lige så mange citater og klicheer som han selv. Deres ord-duel slutter på den friske facon man husker fra Bogart-Bacall-duellen i »To Have and Have Not«, men hendes afsluttende replik »I'd rather fight than switch!« er hentet fra en reklame for Tareyton cigaretter.

»A gun, a grand and a girl, that's the world I live in«, siger Eddie (citeret efter hukommelsen) og ligner dermed Mickey Spillane. For Eddie er der ikke længere større afstand mellem filmens verden og verden udenfor fiktionen. Han er i lige høj grad et produkt af sit miljø og af massemediernes fiktive »Gumshoe«-verden; og som intrigen udvikles, bekræftes han i sin kliché-verden. Han kan klare sig, ja endog sejre, med klichéernes hjælp. Selv den foruroligende skotte viser sig at være en kliché, en kulisser uden bagside.

For Eddie er filmen blevet virkelighed og virkeligheden film. Slutningen er derfor optimistisk. Eddie har bevist, at han kan klare sig, at hans drøm kan gå i opfyldelse. Han kan måske ikke skabe

Still/ Albert Finney som amatørdektiven Eddie, der – med Sam Spade og Philip Marlowe som ballast – boltrer sig i den intelligent nostalgiske debutfilm »Gumshoe«.

de ting, han drømte om hos psykiateren, men han kan leve dem.

Som han siger midt i filmen, mens han skuer ud over byen: »One day all this will be mine«.

Poul Malmkjær

Jesse James' store bankkup

I de tumultariske år under og efter borgerkrigen hærgedes et bælte af USA fra Kentucky til Minnesota af Jesse James og hans 'gang', hvor iblandt broderen Frank og Younger-fætrene Jim, Bob og Cole var de prominenteste. Sytten mand i alt som på sytten år hentede en kvart million dollars ud af banker, diligencer og tog. En klatskilling for nutidige pirater, men dengang ikke for småpenge at regne. I 1876 fik banden løfte om amnesti, men ved hjælp af bestikkelse fik politiet tilsagnet trukket tilbage. Dette forræderi bekræftede for de atter fredløse, hvad de altid havde vidst, nemlig at magt er det eneste, der tæller, og at magten er, hvor pengene tælles. I følge filmen »Jesse James' store bankkup« beslutter de sig derfor til det virkelig kapital-indbringende kup og starter ud på et raid mod den fjerne, men fedeste pengekasse vest for Mississippi, banken i Northfield, Minnesota. Ekspeditionen mislykkes. Jesse og Frank slipper væk, mens Bob Younger modtager to kugler, Jim og Cole hver fem. Spjældet undgår de ikke, men Cole kan dog kravle op fra halmen i tremmevognen – og det er veritabelt – for stående at modtage mængdens paradoksale hyldest.

Brødrene James og fætrene Younger

■ PRIVATDETEKTIVEN

Gumshoe. England 1971. **Dist:** Columbia. **P-selskab:** Memorial Enterprises Ltd [= Albert Finney & Michael Medvin]. **P:** Michael Medvin. **As-P:** David Barber. **P-leder:** Basil Keys. **Eksterior-leder:** John Southwood. **Instr:** Stephen Frears. **Manus:** Neville Smith. **Instr-ass:** Ted Sturgis. **Foto:** Chris Menges. **Kamera:** Roy Orton. **Farve:** Eastmancolor. **Lys:** Ron Pearce. **Klip:** Fergus McDonell (Sup), Charles Rees. **P-tegn:** Michael Seymour/**Ass:** Richard Rambaut. **Konstruktion:** Jack Carter. **Dekor:** Harry Cordwell, Brian Brockwell. **Kost:** Daphne Dare (design), Barbara Gillett (garderobe). **Musik:** Andrew Lloyd Webber. **Sang:** »Baby, You're Too Good For Me« af Andrew Lloyd Webber (musik), Tim Rice (tekst), sunget af Roy Young. **Tone:** Christian Wangler, Rodney Holland, Doug Turner, Pam Davies. **Sp-E:** Bowie Films Ltd. **Makeup:** Bob Lawrance. **Frisurer:** Susie Hill. **Rollebesætter:** Miriam Brickman. **Medv:** Albert Finney (Eddie Ginley), Billie White-law (Ellen Ginley), Fran Finlay (William Ginley), Janice Rule (Mrs. Blankerscoon), Carolyn Seymour (Alison), Fulton MacKay (Straker), George Innes (Boghandleren), George Silver (De Fries), Billy Dean (Tommy), Wendy Richard (Anne Scott), Maureen Lipman (Naomi), Neville Smith (Arthur), Oscar James (Azinge), Joey Kenyon (Joey), Bert King (Mal), Chris Cunningham (Clifford), Ken Jones (Arbejdsanviser), Tom Kempinski (Psykiater), Harry Hutchinson (Kleptomant), Ernie Mack & the Saturated Seven, Jason Kane, Vicky Day, The Jacksons, Scott Christian (Optrædende i Bingo-klubben). **Længde:** 84 min. **Censur:** Ingen. **Udl:** Columbia. **Prem:** Grand 6.10.71.

NB: Filmen indeholder klip fra »Born Yesterday« (Født i går) instrueret af George Cukor, 1950.

blev allerede i levende live – ligesom Clyde Barrow og Bonnie Parker et halvt århundrede senere – behæftet med Robin Hood-legenden, og fælles for de to bander og vel sagtens andre af slagsen er, at de både kom til at ligge under for myten om sig selv – blev slaver af den – og med flid broderede på den. Filmen »The Gunfighter« af Henry King byggede på dette motiv men var i for høj grad afhængig af det til at kunne få det på tilstrækkelig afstand, og indtil nu er det nok Arthur Penns »Billy the Kid«, der har forstået mest af dobbeltspillet mellem de psykologiske og mytologiske mekanismer.

Her i »Jesse James' store bankkup« bliver det i alt fald ved skitseringen. Jesse opfatter sig selv som en slags guerillakaptajn for 'the Confederacy' og lever op til Robin Hood-legenden ved at røve fra de rige uden dog nødvendigvis at give til de fattige. Cole Younger, der er filmens centrale figur er mere gorilla end guerilla. En patologisk spradebasse med – hvad der måske ikke er usædvanligt for sådanne karakterer – masser af charme og et veludviklet fortællertalent. Ret en påflugt at skue når han på torvet paraderer sin læderpanserede vest med de flotte skudhuller. Cole er et legebarn, kan li' mekanisk tingeltangel og tilværelsens andre vidunderligheder, hvilken form de så end tager. Togtet til Northfield hindrer videre udforskning deraf. Det koster ham 25 år, men filmen slutter fortrøstningsfuldt med en bemærkning om, at han levede helt op til 1916, altså længe nok til at se en ny tidsalder blive til.

Den kan længes imod eller hvad? 1916 var året før USA kom med i verdenskrigen. Somme-slagets og Jyllands-slagets år. De mekaniske dinosaurers epoke. Måske for Cole en slags opfyldelse – og måske for filmen; den kan lide massakrer. Et lidt nøjere signalement af den fremtid, der varsles om i slutbemærkningen, får vi i beskrivelsen af en sportskamp, der introducerer et nyt spil, man er begyndt at more sig med i de civiliserede øststater, og som viser sig at være en form for kappestrid, de gode nybyggere i Minnesota kan nikke genkendende til: en pløret og sammenfiltret alles kamp mod alle. Og det synes da stort set at være, hvad denne fortælling har at sige: verden var, er og forbliver et galehus beboet af psykopatiske stratenrøvere og bedsteborgere, der er dummere end politiet tillader, men ikke mere korrupte; ingen er nemlig så korrupte som lovens udøvere selv. En bestemt scene fortætter filmens menneske- og verdensanskuelse. Den udspilles foran byens forkomne bordel, hvor frysende ludere ser til, mens retfærdighedens vogtere holder hænderne oppe og bukserne nede på kunderne og skyder de forkerte i forsøget på at hævne en sølet massakre på den plørede hovedgade.

»Our national sport is shooting and

always will be«, siger Cole Younger, og nu er det snart sagt så ofte, at ikke alene de, der bliver ved med at gentage det, men også deres tilhørere er i fare for at falde hen i en tro på, at denne tingenes tilstand ikke står til at ændre. At bebrejde Cole, at han mener, hvad han siger og slår sig til tåls dermed, ville unægtelig være nytteløst, men man kan anklage filmen for, at den ikke på en eller anden måde *forholder* sig til hans defaitistiske livsfilosofi, men forflygtiger såvel den som sin egen nihilisme ved at lægge alting – og ikke mindst personkarakteristikken – ud i karikaturer. Så er der intet, der skal tages helt alvorligt, intet der står for pålydende værdi. Filmen affærdiger så at sige sin egen patologi og misantropi som blot og bar grimasse og attitude. Hvad vi får er da en lidenskabsløs beretning om socialt og menneskeligt forfald, og hvad er mere forstemmende. Uden ængstelse og uden ærinde registreres her livets latterlighed.

Den klassiske western byggedes over konflikten mellem individuel selvhævdelse og social tilpasning. En konflikt, der som oftest løstes – for nemt – ved at først den ene part og dernæst den anden fik, hvad der krævedes; – men som altså dog var der, selv i standardværkerne. Og i de bedste af de gamle westerns lykkedes det at gennemgløde de stereotype opstillinger og den skematisk moralitet, så spillet blev til en erkendelse, der sagde, at kun den, der er noget for sig selv, kan blive noget for andre.

Øjeblikkets film – i alt fald øjeblikkets amerikanske – har lidet at sige om menneskers betydning for sig selv og hinanden. Det, der optager dem, er ikke tilværelsens konstruktive men tværtimod dens destruktive kræfter. De mest spændende af disse film dirrer af forskrækkelse og fascination over deres egen overbevisning, som går ud på, at der i mennesket ikke alene findes en dyb drift mod katastrofen, men at livet ville være utåleligt, hvis det ikke nu og da førtes ud over sin egen afgrund. Sam Peckinpahs »Køterne« er en gysende hengivelse til det dæmoniske, måske en nihilistisk bekendelse, måske en besværgelse? En film i flere lag og åben for mange fortolkninger. Det går nemmere at få hold på den beslægtede »Ubudne Gæster« af Elia Kazan, der har et klart sigte med sin afdækning af djævelskaben, og som for en gangs skyld taler åbent om det, der ellers altid pakkes ind i allegori, nemlig folkedrabene i Vietnam. Filmen er slet og ret en formaning til det splittede USA om at være forsigtig med de skrāsikre fordømmelser, selvom nogen er mere retfærdige end andre.

De mest kedsommelige af tidens film er de, der slapt eller kælent lukrerer på en nihilistisk stemning, og den er ingen mere underdanig end cowboy-filmene. Sydney Pollacks »Manden, der ikke kun-

ne dø« er en sympatisk undtagelse. Endelig igen en film om konflikten mellem de betingelser et menneske kan stille til tilværelsen, og så dem livet møder ham med. »Jesse James' store bankkup« er dens prototypiske modsætning. En monoton historie uden konflikter og uden præferencer.

Niels Jensen

■ JESSE JAMES' STORE BANKKUP

The Great Northfield Minnesota Raid. USA 1972. **Dist:** Universal. **P-selskab:** Universal/Robertson & Associates. En Jennings Lang Præsentation. **As-P:** Bruce Graham. **P-leder:** Harker Wade. **Instr/Manus:** Philip Kaufman. **Instr-ass:** Ralph Siergo. **Foto:** Bruce Surtees. **Sp-foto-E:** Albert Whitlock. **Farve:** Technicolor. **Klip:** Douglas Stewart. **Ark:** Alexander Golitzen, George Webb. **Dekor:** Hal Gausman. **Kost:** Helen Colvig. **Musik:** Dave Grusin. **Sang:** »Hodie Christus-Natus Est«, sunget af the St. Olaf College Choir of Northfield, Minnesota. **Tone:** Waldon O. Watson, Melvin M. Metcalfe, Sr., Robert Hoyt. **Medv:** Cliff Robertson (Cole Younger), Robert Duvall (Jesse James), Luke Askew (Jim Younger), R. G. Armstrong (Clell Miller), Dana Elcar (Allen), Donald Moffat (Manning), John Pearce (Frank James), Matt Clark (Bob Younger), Wayne Sutherland (Charley Pitts), Robert H. Harris (Wilcox), Jack Menning (Heywood), Elisha Cook, Jr. (Bunker), Royal Dano (Gustavson), Mary-Robin Redd (Kate), Arthur Peterson (Jefferson Jones), Craig Curtis (Chadwell), Barry Brown (Henry Wheeler), Nellie Burt (»Doll Woman«), Liam Dunn (Dummer), Madeleine Taylor Holmes (Bedstemoderlig kvinde), Herbert Nelson (Detektiv), Erik Holland (Sherif), Anne Barton (Clells kone), Marjorie Durant (Maybelle), Inger Stratton (Syngende skøge), Valda J. Hansen (Nøgen pige), Bill Callaway (Skriver). **Længde:** 91 min. **Censur:** Ingen. **Udl:** C.I.C. **Prem:** Carlton 24.11.72.

Eksteriorscener indspillet i Jacksonville, Oregon.

The Godfather

Efter næsten et års reklamebulder er det slet ikke utænkeligt, at der i mange vågner en latent Rasmus Modsat. Hvordan kan nogen film overhovedet være så god at den, sagt lidt forenklet, indspiller minimum en million dollars om dagen? Det hævdes at være taksten i USA, hvor »The Godfather« længe har figureret ikke blot som gangsterfilmens »Borte med blæsten« men også som produktionsselskabets »The Sound of Money«. Der er noget suspekt over det.

Det er nok nytteløst at spekulere over, hvorfor netop »The Godfather« er blevet den eksempelløse tilløbssucces. Ganske vist er gangtere pr. definition et godt emne, og ganske vist fik filmen i USA en enorm ekstra reklame forærende af New York mafiaen, der næsten med premieren begyndte at myrde hinanden; og ganske vist kan man nok med en vis rimelighed hævde, at gangsterfilmen som genre spejler en bestemt folkelig opfattelse af USA på samme måde som vore hjemlige og langt mere fredelige omgivelser får en folkelig spejling i Morten Korchske idyller og lummervarme sengekante – men alligevel, en million dollars er forbistret mange penge. Og så pr. dag!

Filmen er en ret trofast genfortælling af Mario Puzos bog (dansk udgave: Mafia) om en mafia-familie i New York. Ordet mafia bruges dog aldrig i filmen, men hvem generer det? Skønt mafiaen langt fra er den dominerende forbyrderorganisation i USA, som avis skriverier